

# De Augustijnen te Roeselare

1635-1805

## Geschiedkundige schets \*)

---

### I. BEGINJAREN

Tijdens het provinciaal kapittel te Leuven in 1631 dachten de Augustijnen voor het eerst aan Roeselare om daar een nieuwe stichting te beginnen. Het was hun bedoeling om ongeveer halverwege tussen de kloosters van Brugge en Gent enerzijds en die

\*) Afkortingen der archieven en bronnen, welke wij voor de samenstelling van deze schets geraadpleegd hebben:

T. V. Handschrift van P. Nicolaus de Tombeur, *Provinciae Belgicae, seu Coloniensis, seu Inferioris Alemaniae Ordinis Eremitarum S. P. Augustini descriptio*, tomus V, p. 371-396. Medegedeeld door E. P. N. Teeuwen en dhr. L. Van Acker uit Ardooie.

R. Stadsarchief van Roeselare, vooral de stadsrekeningen en de registers van *Wettelijke Passeringen*. Hier werd ik geholpen door de heren J. Delbaere uit Rumbeke en D. Cracco uit Roeselare.

B. Rijksarchief te Brugge, vooral het fonds der kerkelijke archieven en het fonds van het Leiedepartement. Hier ondervond ik hulp van W. E. H. Vanheule uit Ichtegem.

M. II. *Manuale II. anniversariorum*, bewaard in het archief der dekenij te Roeselare. Hierin heeft pastoor W. Smidts een relaas geschreven over het Roeselaarse Augustijnenklooster. Zie de tekst in Bijlage I.

RE. *Registrum Ecclesiarum*, bewaard in hetzelfde archief. Hierin komen de *acta decanalia* en *visitationes decanales* der dekens Valcke (1749-87) en Moens (1787-1793) voor.

AB. Algemeen Rijksarchief te Brussel, Rekenkamer n<sup>o</sup> 46833: Staat van goederen van het Roeselaarse Augustijnenklooster uit 1787. Medegedeeld door dhr. L. Van Acker uit Ardooie.

DE SCHREVEL *Histoire du Petit Séminaire de Roulers*, t. I, Roeselare 1906, p. 18-21. Schets van het Augustijnenklooster, geschreven door A. C. De Schrevel, die hiervoor een handschrift benutte, dat berust in de Universiteitsbibliotheek te Gent onder n<sup>o</sup> 651.

van Ieper en Rijsel anderzijds een plaats te hebben, waar zij zouden kunnen verblijven <sup>1)</sup>). In het kapittel van 1634 te Doornik kwam « de zaak van Roeselare » opnieuw ter sprake. Er werd gehandeld over de zeer grote moeilijkheden en over de tegenstanders: de pastoor van Roeselare, de Roeselaarse magistraat en vooral de bisschop van Brugge, Servatius Quinckerus (1630-1639) <sup>2)</sup>. Rond die tijd kwam Wolfgang Willem, hertog van Neuburg en heer van Roeselare, naar Brabant. P. Fulgentius Stevens, secretaris van de provinciaal, ging hem bezoeken. Als besluit der besprekingen beloofde de hertog om de zaak te overleggen met P. Augustinus a S. Joanne. Deze Spaanse Augustijn, oud-provinciaal van Castilië, was in November 1634 naar Brussel gekomen als biechtvader van de kardinaal-infant Ferdinand, de nieuwe gouverneur-generaal der Spaanse Nederlanden (1634-1641) <sup>3)</sup>. Door de invloed van de biechtvader en door de steun van de commissarissen van de hertog, nl. van Sibertus Achtervelt, Petrus de la Croix en vooral van Engelbertus du Cellier, zou de zaak op de goede weg komen <sup>4)</sup>.

Intussen was de provinciaal der Augustijnen, P. Michaël Paludan, reeds op 30 Juli 1634 naar Roeselare gekomen om de stichting te bespreken. In het huis van Engelbert du Cellier, waar hij te gast was, werd onderhandeld met de stadspensionaris Paulus Segers en met de pastoor Walter Smidts. Segers had de leden van de magistraat gepolst en bevonden dat velen van deze zaak niets wilden weten. Dit was vooral bewerkt door Joannes de Vooght, heer van Geluvelt en baljuw van Roeselare <sup>5)</sup>. Toch werden aan

<sup>1)</sup> T. V., 371: « ut fratres Ganda vel Brugis transeuntes Insulas aut Ipras in media fere via haberent quo diverterent hospitium ».

<sup>2)</sup> T. V., 372: « adversabantur enim non solum loci parochus et magistratus sed potissimum Illustrissimus Brugensis Episcopus Servatius Quinckerus, qui exulceratum in nobis habebat animum ratione cuiusdam sanctimonialium Monasterii Brugis dicti Potterie, cui inserviebant Patres nostri; et lite inter Episcopum et magistratum Brugensem exorta super iure praesentandi deservitorem in dicto monasterio coram Archiepiscopo Mechliniensi qui (Episcopo Brugensi invito) in praefati monasterii servitio manutenebat Patres nostros, hinc diuturno tempore omnis nobis favor et alloquium denegatum est ab Episcopo Brugensi ».

<sup>3)</sup> T. V., 372.

<sup>4)</sup> T. V., 375.

<sup>5)</sup> T. V., 373: « ... sed cum D. pensionarius tentasset animos quorundam de magistratu, multos invenit ab hac re alienos, instinctu D. Gheluvelt, praetoris oppidi ».

de provinciaal van stadswegen ter gelegenheid van dit bezoek twaalf stedekannen wijn gepresenteerd <sup>6)</sup>).

In Augustus van hetzelfde jaar had de provinciaal zich ook gewend tot de bisschop van Brugge. Hij stelde hem voor te Roeselare enige paters te plaatsen, die als terminarii de pastoors van het omliggende zouden behulpzaam zijn, zoals ook andere bedelorden dat deden <sup>7)</sup>. Zoals uit de stadsrekeningen blijkt, was toen een Dominicaan in de parochie werkzaam, die als terminaris binnen de stad resideerde <sup>8)</sup>. Een stichting met een beperkt aantal paters (2 of 3) beviel evenwel niet aan de bisschop, omdat hij hieraan grote zedelijke gevaren verbonden achtte <sup>9)</sup>.

Op 21 October 1634 was P. Joachim Brulius te Roeselare en kon hij aan de provinciaal melden, dat reeds meerderen in de stad hen gunstig gezind werden. Ook had Engelbert du Cellier beloofd te zorgen voor een huis om de stichting te beginnen <sup>10)</sup>. Op 18 December 1634 trad de provinciaal in onderhandeling met Sibertus Achtervelt, gouverneur van het Wijnendaalse en luitenant van de hertog van Neuburg. Het doel van de provinciaal was om voor de Augustijnen de goederen van het Roeselaarse hospitaal te bekomen. Vanwege Sibertus Achtervelt kreeg hij voor deze zaak zijn steun toegezegd <sup>11)</sup>. Het hospitaal van Roeselare, toegewijd aan Sint Jan, was een gasthuis voor passante lieden, vóór 1268 gesticht, waarschijnlijk door gravin Margaretha (1244-1278). Het was bestemd om arme pelgrims te herbergen en werd bediend door

<sup>6)</sup> R. n° 271.

<sup>7)</sup> Brief van Paludanus aan de bisschop, uitgegeven in *Annales d'Emulation*, 1868, p. 296: « qui ibidem per modum Terminariorum (quod et alii ordines mendicantes practicant) habitarent, vicinasque stationes obirent, pastoribusque forent auxilio ».

<sup>8)</sup> B. Acquisities n° 5229. Uit de rekening van 1636: « Aen pater Thomas Cruyplandt terminaris vanden predicheeren ordre residerende binnen deser stede... Aen Loys le Maire voor de leveringhe van decsel en slaep plakens aenden voorn. pater Thomas van xxx<sup>e</sup> Juny 1634 totten xxi<sup>e</sup> Octobris 1635... ». In een gelijkaardige rekening van 1659 vinden we een uitgave voor « refectien gedaen aen thuyse vanden Eerw. pater Terminaris... », en in die van 1661 is wederom sprake van reparatie aan « het huyseken daer den pater Terminaris in woont ».

<sup>9)</sup> *Annales d'Emulation*, 1868, p. 296: « Indicabas enim non esse satis aedificativum, sed neque carere magno peccandi periculo, duos tresve religiosos ibi solos inter se agere ».

<sup>10)</sup> T. V., 373.

<sup>11)</sup> T. V., 373.

vijf zusters, die door de heer van Roeselare aanvaard werden. Er moesten steeds vijf bedden gedekt zijn voor arme pelgrims, die slechts met de toelating van de baljuw mochten opgenomen worden. Als gevolg der godsdiensttroebelen op het einde der 16<sup>e</sup> eeuw was het hospitaal met de grond gelijk gemaakt en wegens de geringe inkomsten kon van heropbouwen geen sprake zijn <sup>12)</sup>. De zusters hielden zich ook bezig met de opvoeding van kinderen en van meisjes, die onderwezen werden in de godsdienst, goede zeden en allerlei handwerk <sup>13)</sup>.

De Augustijnen verlangden de grond, waarop het hospitaal gestaan had, alsmede de goederen en inkomsten van die stichting. Om die goederen te bekomen zonden zij op 27 December 1634 een supplicie aan de hertog van Neuburg en twee dagen later liet Engelbert du Cellier aan de provinciaal weten dat het verzoek aanvaard was <sup>14)</sup>.

Toch had de hertog nog gewetensbezwaren. Door de goederen van het hospitaal aan de Augustijnen te schenken, zou immers het oorspronkelijk doel van de stichting gewijzigd worden. Daarom deed de provinciaal de biechtvader enige redenen aan de hand om het geweten van de hertog gerust te stellen: 1<sup>o</sup> Er bestaat sedert een

<sup>12)</sup> *Analectes pour servir à l'histoire ecclésiastique de Belgique*, t. III, p. 74: « Est praeterea fundatum in hoc oppido (Roeselare) hospitale sub invocatione Sancti Joannis solo aequatum; eius proventus teniores sunt, quam quod, illis mediantibus, domus hospitalis restaurari et hospitalitas hoc tempore excerceri posset; ac proinde dicti proventus ab aliquot annis applicati sunt ad reparationem et ornatum praetactae ecclesiae parochialis », ontleend aan *Rapport adressé au Souverain Pontife Urbain VIII par Denis Christophori, Evêque de Bruges, sur l'état de son diocèse, en 1628*.

<sup>13)</sup> V. MAELFAIT-DE CONINCK, *L'Ancien Hôpital de Roulers*, in *Annales d'Emulation*, 1886, p. 121-136. — Volgens de transactie nopens de scholasterie van 18 September 1546 had de scholaster het alleenrecht van onderwijs, behalve voor de « jonghe kinderen die ghestelt zullen worden int hospitaal der voorn. stede omme gheinstituteert te zyne ende dewelcke vanden hospitaale de zelve jonghe kinderkins zullen moghen institueren als zy voortijts ghedaen hebben ». R. n<sup>o</sup> 126. In M. II, fol. 81v<sup>o</sup>: « insuper filiae incolarum ab iisdem instruebantur in schola tam in doctrina et bonis moribus quam in opere manuum v. g. arte suendi, sarcienti, texendi acupingendi etc. ».

<sup>14)</sup> T. V., 373: « in func finem libellum supplicem, nomine Provincialis, Duci Neoburgico in Tervueren existenti, obtulit P. Secretarius, cui Dux benigne respondit, sed videbatur valde propensus in Jesuitas, qui eidem praedae inhiant ». — T. V., 374: « D. Engelbertus Ducellier per suum pedissequum significavit Provinciali, ducem Neoburgicum petitioni nostrae annuisse ».

vijftigtal jaren geen hospitaal meer en niets laat vermoeden dat dit ooit zal hersteld worden. 2° Door de bisschop waren de goederen ook voor een ander doel bestemd. 3° De armen, die er hulp vonden, werden door de voorgangers van de hertog aangewezen naar hun goëddunken; zo kon hij nu ook de Augustijnen aanduiden: « non tantum pauperes spiritu sed et reipsa ». 4° De paus kan het doel der stichting veranderen. 5° De provinciaal kan bepalen dat een deel der inkomsten naar de armen moet gaan <sup>15)</sup>.

Op 7 Januari 1635 kregen de Augustijnen vanwege de hertog opdracht om de schenkingsoorkonde op te stellen <sup>16)</sup>. Door de acte, gegeven te Tervuren op 11 Januari 1635, schenkt Wolfgang Willem de goederen van het Roeselaars hospitaal aan de Augustijnen met de toelating om er een klooster en een kerk te bouwen. Dit geeft hij tot welzijn en tot vooruitgang van de Rooms Katholieke godsdienst en tot onderwijs en opvoeding van de jeugd. Ook geeft hij opdracht aan zijn gouverneur van het Wijnendaalse om de Augustijnen in bezit te stellen van die goederen <sup>17)</sup>. Door Sibertus Achtervelt, gouverneur van Wijnendale, wordt P. Joachim Brulius op 5 Februari 1635 plechtig in bezit gesteld van de goederen van Roeselaars hospitaal <sup>18)</sup>. Vijf dagen later brengt de provinciaal de bisschop van Brugge op de hoogte. Tevens deelt hij hem mede, dat hij hierdoor in de mogelijkheid is om te Roeselare een eigenlijk klooster te stichten in de plaats van een stichting met een beperkt aantal paters. Verder vraagt hij aan de bisschop voor dit alles zijn goedkeuring en zijn zegen en belooft hem zeer ijverige priesters naar Roeselare te zenden <sup>19)</sup>.

Op 12 April 1635 wordt P. Joachim Brulius overste der Roeselaarse residentie <sup>20)</sup> en in Mei van hetzelfde jaar wordt hij ontvangen door de stadsmagistraat, die hem zes *stedecannen* wijn pre-

<sup>15)</sup> T. V., 374.

<sup>16)</sup> T. V., 374.

<sup>17)</sup> T. V., 375: « Dux Neoburgicus per litteras patentes ordini nostro donavit bona diruti hospitalis, ab atavis ipsius in eodem oppido fundati, et una aedificandi ibidem monasterii facultatem ». Deze schenkingsakte van 11 Januari 1635 in T. V. 377-378; M II f. 79v<sup>o</sup> - 80r<sup>o</sup>; uitgegeven in *Annales d'Emulation*, 1869, p. 343.

<sup>18)</sup> T. V., 376: « P. Brulius solemniter missus fuit in praememorati hospitalis possessionem a Domino Achtervelt, Ducis Neoburgici consiliario, ad hoc specialiter autorizato ».

<sup>19)</sup> Deze brief is uitgegeven in *Annales d'Emulation*, 1868, p. 296-297.

<sup>20)</sup> T. V., 384.

senteert <sup>21)</sup>). Uit hetgene pastoor Smidts heeft opgetekend, vernemen wij dat die residentie bestond uit twee paters, nl. Joachim Brulius en Joannes de Clerck, en uit een lekebroeder, nl. Br. Christianus. Voorlopig woonden zij in het huis aan de noordkant van het huis van Engelbert du Cellier aan de oostzijde van de markt. Deze stichting was begonnen zonder toestemming van de bisschop van Brugge, noch van de stadsmagistraat. Zij leefden er als alleenstaande priesters en hadden van de pastoor toelating bekomen om in zijn kerk privaat hun mis te lezen <sup>22)</sup>).

De Augustijnen gedroegen zich in hun nieuwe residentie al spoedig als eigenaars, steunend op de overdracht der goederen door S. Achtervelt. Zij begonnen de eiken te vellen, die groeiden op de grond, waar het hospitaal gestaan had <sup>23)</sup>. Dit veroorzaakte moeilijkheden met de bisschop van Brugge, die voor de Raad van Vlaanderen een proces tegen hen inspande. De Augustijnen hielden op met het vellen der bomen, maar kregen op 14 Augustus 1635 gelijk bij de Raad van Vlaanderen <sup>24)</sup>. De moeilijkheden bleven echter duren tussen hen en Servatius Quinckerus. Eerst op 13 Februari 1639 gaf de bisschop zich gewonnen en keurde de overdracht der goederen van het hospitaal aan de Augustijnen goed, die met 24 Juni 1641 in het werkelijk bezit ervan zouden komen.

Intussen leefden de weinige Augustijnen, die toen in de Roeselaarse residentie verbleven, van hetgeen zij door bedelen bekwamen. Zolang de moeilijkheden met de bisschop aansleepten, mochten zij niet prediken noch biechthoren of andere Sacramenten toedienen. In die tijd waren zij ook van woning veranderd en verbleven nu in het huis « de Wolf » <sup>25)</sup>.

Maar te midden van die moeilijkheden hadden zij nog hun eerste en grootste weldoener Jonkheer Engelbert du Cellier « heere van Schevels, Schoutte ter Walle etc. Raedt s'Conincx ende zynen Ontfangher generael van West-Vlaenderen ». Op 17 September 1635 verschijnen voor de Roeselaarse schepenen pater Brulius en Engel-

<sup>21)</sup> R. n° 271.

<sup>22)</sup> M. II, f. 79r°.

<sup>23)</sup> M. II, f. 80r°.

<sup>24)</sup> T. V., 376: « Episcopus Brugensis nobis incooperat in Concilio Flandriae intentare litem super bonis nobis donatis... ». « Nobis, contra Episcopum Brugesem, adiudicata est bonorum omnium possessio ».

<sup>25)</sup> M. II, f. 80v°.

bert du Cellier. In naam van het Augustijnenklooster te Gent ontvangt pater Brulius enige erven uit de hand van Engelbert du Cellier. Deze had tot die gift besloten « vut sonderlynghe affectie ende liefde die hy draeghende is aenden Ordre van S<sup>te</sup> Augustyn van dese provincie van Vlaenderen ende naementlick aen het Clooster vande selve Augustynen binnen der stede van Ghendt ». Tevens verklaart pater Brulius, dat het klooster van Gent gemachtigd was tot het « acquireren van dusdaenighe goedynghe ». Deze erven waren gelegen tussen de Schoolstraat ten noorden (nu Nonnenstraat) en de nieuwe Hazeltstraat ten zuiden (nu Hazeltstraat). In Mei 1635 had Eng. du Cellier deze erven gekocht van Mr. Jan Platevoet voor 1000 gulden. Op vijf van deze erven had de stad een rente, welke jaarlijks door de Augustijnen van Roeselare betaald werd, zoals uit de stadsrekeningen blijkt <sup>26)</sup>. Om voor deze eigendom ook naar de Zwijnsmarkt (nu Botermarkt) een uitgang te hebben, kopen de Augustijnen op 29 April 1636 van Pieter vande Vijvere zijn huis met erve, gelegen aan de oostzijde van de Zwijnsmarkt. P. Fulgentius Stevens, socius en secretaris van de provinciaal, kocht deze eigendom voor de som van 350 gulden op naam van het Augustijnenklooster te Ieper <sup>27)</sup>. Hierop had de stad ook een rente, welke door de Roeselaarse Augustijnen betaald werd, zoals uit de stadsrekeningen blijkt. Deze eigendommen moesten dienen voor de bouw van het nieuwe klooster, maar bouwen deed men nog niet <sup>28)</sup>.

De acte van 13 October 1636 is voor de Augustijnen en hun Roeselaarse plannen een werkelijke stap vooruit. Vanwege het stadsbestuur krijgen zij de toelating om mettertijd binnen Roeselare een klooster met een kerk en een school te bouwen. Deze beslissing was door burgemeester en schepenen in overleg met de raden getroffen om te voldoen aan het verlangen der commissarissen van de hertog. Hierdoor werd ook voldaan aan de wensen der Augustijnen en vooral aan die van de hertog: « ende sonderlynghe vuyttedien zy verstaen dat zulcx oock is den goeden wille van zyne vorstelycke Doorluchticheyt den Prince hertoghe van Nieuburch

<sup>26)</sup> R. n<sup>o</sup> 677, f. 14ss en f. 54ss.

<sup>27)</sup> R. n<sup>o</sup> 677, f. 85ss.

<sup>28)</sup> T. V., 384: « 1635, 7 Junii, P. Brulius scribit Provinciali se emisse a Joanne Platvoet hortum aedificando monasterio opportunum pretio 1000 florenorum ».

etc. heurlieder wettelycken en naturelycken heere waer naer zy henlieden altyts verstaen te conformeren ». Daarbij was de magistraat ook bewogen geweest door het voordeel, dat de paters zouden brengen: « tgroot beneficie dat de voorn.stede ende goede inwoonders soudent ontfanghen deur tcelebreren van missen, biechte hooren, predicationen, visitationen, ende vertroostinghe vande ziecken, voorts oock (daer eene republieque so veele aen geleghen is) d'instructie ende onderwysinghe vande Joncheyt, ende om meer andere goede redenen » <sup>29)</sup>.

Van zijn kant was de bisschop van Brugge nog geenszins genegen om aan de Augustijnen toelating te geven voor de vestiging van een klooster te Roeselare. Aan vander Haeghen, commissaris van de hertog, had hij geantwoord, dat hij niet van plan was af te zien van het proces, dat hij tegen de Augustijnen ingespannen had. Dit werd op 2 November 1636 door pater Brulius aan de provinciaal medegedeeld <sup>30)</sup>.

In Mei 1637 werd P. Petrus Blomme rector van de Roeselaarse Augustijnen, die nog steeds in « de Wolf » verbleven. Sedert de toelating van de magistraat tot stichting van een klooster, hadden zij ook een ommeegang voor boter en vlees bekomen, welke zij publiek mochten doen. Op zon- en feestdagen celebreeerden zij in de Roeselaarse parochiekerk ten bate der bevolking een mis om half twaalf en kregen hiervoor van stadswege 9 lb. gr. <sup>31)</sup>.

Kort voor zijn dood, door acte van 13 Februari 1639, gaf Servatius Quinckerus toestemming aan de Augustijnen om zich te Roeselare te vestigen, alsook zijn goedkeuring in de overdracht van de goederen van het Roeselaarse hospitaal. Eerst op 24 Juni 1641 zouden de paters in het werkelijke bezit van die goederen komen. Zo konden dan deze « strenui et idonei operarii » ook te Roeselare hun onverpoosde arbeid inzetten <sup>32)</sup>.

<sup>29)</sup> De tekst van de acte van 13 October 1636 is te vinden in R. n° 677, f. 103r°-104r° en M. II, f. 80r°-v°.

<sup>30)</sup> T. V., 385: « idem scribit Provinciali Episcopum Brugensem D<sup>no</sup> vander Haeghen commissario Ducis Neoburgici admissionem nostram ad oppidum Rouleriense postulanti, impensurum se potius omnes Episcopatus sui proventus, quam litem inceptam intermissuram: idque quia se nimis a nobis contemptum fuisse reputat in festinata arborum excissione ».

<sup>31)</sup> M. II, f. 80r°.

<sup>32)</sup> T. V., 384: « Interveniente Ampliss. D. Carolo vanden Bosch Cathedralis

Op 29 April 1640 kreeg de Roeselaarse residentie haar derde rector: P. Joannes van der Heucht. Deze zou hier zes jaren overste blijven en de definitieve inrichting van het klooster organiseren. Onmiddellijk begon hij met de verspreiding van de devotie tot het gewijd brood ter ere van de H. Nicolaas van Tolentijn, dat veel bijval vond <sup>33</sup>).

Na de goedkeuring door de bisschop wordt ook door de magistraat de overdracht der goederen van het hospitaal aan de Augustijnen goedgekeurd en op 17 October 1641 kwam tussen hen en de stad een concordaat tot stand. Het werd gesloten tussen de provinciaal Joachim Brulius enerzijds en baljuw, burgemeester en schepenen van Roeselare anderzijds, met tussenkomst van pastoor W. Smidts en Joannes de Mol, pastoor en deken te Tielt. De voordelen, die de stad had genoten door het hospitaal: herbergen van arme pelgrims en het onderrichten der dochters van de burgers, zouden door andere voordelen worden vervangen. Er werd o. a. bepaald, dat steeds een pater ter beschikking zou zijn om de pastoor of de onderpastoor in geval van ziekte of andere wettige redenen te vervangen, « vuytgenomen den tijt van peste ». De Augustijnen moesten ook de leden der andere bedelorden logeren. Verder waren er bepalingen over de goederen van het hospitaal, over de bouw van de kerk en ook over het houden van een « Latynsche Schoole naer behooren ende al sonder loon » <sup>34</sup>).

Enige tijd voor het sluiten van dit concordaat hadden de Augustijnen « de Wolf » verlaten en hun intrek genomen in het

ecclesiae S. Donatiani Decano et postea Gandensi Episcopo, patris nostri Guilielmi Maes consanguineo, Episcopo Brugensi tandem reconciliati sumus, qui et admissionem nostram confirmavit et suis ad Magistratum Rollariensem litteris nos plurimum commendavit 13 februarii 1639 et consensit in ecclesiae et conventus erectionem ». — De tekst der acte van 13 Februari 1639 is te vinden in M. II, f. 80v<sup>o</sup>-81v<sup>o</sup>. Zie uitgave door DE SCHREVEL, o. c., p. 19-20.

<sup>33</sup>) T. V., 387: « 1640: In Capitulo Bruxellensi rector successit P. Joannes van der Heucht conventus Gandensis. Sub hoc tempus magna devotio haberi coepit erga panem benedictum in honorem S. Nicolai Tolentinatis: undique confluentibus infirmis, ex quibus sanati creduntur quam plurimi; unde non sine aemulo Pastoris obtreactione nova nostra promovebatur colonia ». Vgl. N. TEEUWEN - G. DEKESEL, *Sint Nicolaas van Tolentino. Een volksheilige in Vlaanderen*. Gent, 1946, p. 81-83.

<sup>34</sup>) Tekst van dit concordaat in M. II, f. 82r<sup>o</sup>-v<sup>o</sup> en R. n<sup>o</sup> 677, f. 529v<sup>o</sup>-531r<sup>o</sup>. Uitgegeven in *Annales d'Emulation*, 1868, p. 298-301.

huis van Engelbert du Cellier, waar zij verbleven totdat hun convent gebouwd was <sup>35</sup>).

Een der bepalingen van genoemd concordaat, tevens gevolg van de bisschoppelijke goedkeuring, was dat tussen de paters en de pastoor van Roeselare een akkoord moest komen, om de rechten van de Roeselaarse parochiekerk veilig te stellen. Dat akkoord, op 17 September 1642 gesloten en ondertekend door provinciaal Brulius en pastoor Smidts, werd door bisschop Nicolaas de Haudion op 28 September goedgekeurd. Deze overeenkomst bevatte allereerste bepalingen over begrafenissen, kerkdiensten, offeranden en o. m. ook dat de paters op zon- en feestdagen slechts om 11 uur de mis mochten zingen, om de gelovigen niet af te wenden van hun parochiekerk <sup>36</sup>).

Het bouwen van het klooster werd in 1642 begonnen op de plaats, waar eens het hospitaal stond, langs de oostzijde van de Zuidstraat en de noordzijde van de Mandel. Op 12 Mei van datzelfde jaar werd de eerste steen gelegd door Aloysius Spinola, gouverneur van het Wijnendaalse, in naam van de hertog van Neuburg; de tweede steen legde provinciaal Brulius; de derde de baljuw van Roeselare en de vierde de rector van het Roeselaars klooster <sup>37</sup>). Ook de pastoor van Roeselare werd als deken van de christenheid gevraagd om in naam van de bisschop een steen te leggen, maar « *recusavi quia mandatum Episcopi non habui* » <sup>38</sup>). Het westelijk gedeelte van het klooster was dat jaar afgebouwd en voorlopig liet men het daarbij. In dat gedeelte werd op 1 Februari 1643 een kapel in gebruik genomen, toegewijd aan O. L. Vrouw van Loreto. De rector wijdde op die dag een klok, waarvan de barones van Heukelem meter was. Bernardus de Hane, abt van Zonnebeke, zong om 11 uur een plechtige H. Mis <sup>39</sup>). In die kloosterkapel werd op de octaafdag van O. L. Vrouw Hemelvaart

<sup>35</sup>) M. II, f. 81v<sup>o</sup> en T. V., 386: « Rector scribit se relicta priore domo pro cuius conductione pendebat annue 80 flor. inhabitare nunc domum D. du Cellier ac cohabitare sibi eundem Dominum, plane simplicem ac dicto obedientem: unde fieri, ut domum inhabitent gratis, suppellectili utantur, recipiantque annue 150 flor. ».

<sup>36</sup>) Tekst van het akkoord en van de bisschoppelijke goedkeuring in M. II, f. 82v<sup>o</sup>-84r<sup>o</sup> en R. n<sup>o</sup> 677, f. 531v<sup>o</sup>-533v<sup>o</sup>.

<sup>37</sup>) T. V., 388.

<sup>38</sup>) M. II, f. 84r<sup>o</sup>.

<sup>39</sup>) M. II, f. 84r<sup>o</sup>.

1643 plechtig een beeldje ingehuldigd, gesneden uit de eik van Scherpenheuvel. Het was door de provinciaal aan het Roeselaarse klooster geschonken. Op de dag der inhuldiging zou een bezetene van haar kwaal verlost zijn <sup>40)</sup>. Weldra ontstond een grote toeloop tot « O. L. Vrouw ten Augustinen » <sup>41)</sup>.

Het jaar 1643 betekende voor de Augustijnen het jaar, waarin zij te Roeselare hun doel bereikten; zij woonden in hun klooster, gebouwd op de grond, welke de hertog van Neuburg hen had geschonken. In Januari van datzelfde jaar was Andreas van den Hende, uit Roeselare, in de parochiekerk geprotest, de eerste van het Roeselaarse klooster <sup>42)</sup>.

Maar 1643 was ook het jaar, waarin hun eerste en grootste weldoener stierf. Op 28 Augustus overleden, werd Engelbert du Cellier op 30 Augustus plechtig te ruste gelegd voor het altaar in de kapel der Augustijnen. Eerst op 10 September celebreerde men in de parochiekerk de plechtige uitvaart en dezelfde dag, onmiddellijk na de rouwdienst in de parochiekerk, werd met dezelfde plechtigheid de dienst verricht in de kapel der Augustijnen. Zo voldeed men aan de bepalingen van de overeenkomst tussen pastoor en Augustijnen. Engelbert du Cellier was de eerste, die bij de Augustijnen werd begraven <sup>43)</sup>.

Onmiddellijk na de bisschoppelijke goedkeuring begonnen de Augustijnen te Roeselare en in de omliggende parochies hun werk

<sup>40)</sup> T. V., 390: « Misit M. Provincialis imagunculam ex quercu B. Virginis Apricollensis, ad quam confluxus magnus et devotio haberi coepit et ipsa Assumptae Virginis octava, obsessa quaedam scribitur liberata ».

<sup>41)</sup> *Rond den Heerd*, 1869, p. 297-299 en N. TEEUWEN - G. DEKESEL, o. c., p. 81.

<sup>42)</sup> M. II, f. 84<sup>ro</sup>.

<sup>43)</sup> R. Overlijdensregister 1631-1664: « D<sup>nus</sup> Ingelbertus du Cellier Dominus de Schuevels, schoutte te walle etc. Receptor generalis et Consiliarius Suae Majestatis Catholicae in Flandria Occidentali obiit 28 Augusti, et, corpore prius iuxta concordatum inter me et PP. Augustinianos initum, ad ecclesiam parochialem comitante clero cum cruce delato, et ad portam ecclesiae luminaribus in ecclesia relictis, dictis PP. tradito, sepultus est in capella dictorum Patrum ante altare 30 eiusdem. Exequiae solemnes prius in ecclesia parochiali sunt factae die 10 Septemb. 1643, cum 12 taedis, 4 candelis ad feretrum positis, singulis 2 lb; et 6 unius librae in altari summo: qui cerei et taedae post exequias inter me et fabricam aequaliter divisa sunt: pallium funebre et antependium pro 6 flor. redemptum: pro iure ecclesiae ratione loci et situs sepulturae correspondente loco nobilissimo supradictae capellae ubi sepultus est, recepi 12 flor. Exequiae

in de zielzorg. Zij predikten, dienden Sacramenten toe en vervingen voor langere of korte tijd pastoors en onderpatoors. Zij waren « *pastoribus auxilio* ». Met het oog op het nader bepalen van sommige werkzaamheden te Roeselare, werd op 23 December 1644 een overeenkomst gesloten tussen pastoor W. Smidts en P. Joannes vander Heucht. Hier volgt deze overeenkomst <sup>44)</sup>:

« *Stationes praedicandi in Ecclesia parochiali concessae dicto conventui usque ad meam revocationem et acceptatae a Priore P. Joanne vander Heucht 23 Decemb. 1644.*

*In festo Epiphaniae Domini post Vesperas ante Laudes.*

*In festo Conversionis S. Pauli*

*Cathedrae S. Petri Antiochiae*

*SS. Philippi et Jacobi*

*SS. Petri et Pauli*

*S. Mariae Magdalenae*

*S. Laurentii Martyris*

*S. Bartholomaei Apostoli*

*S. Lucae*

*SS. Simonis et Iudae*

*Die Animarum*

*S. Martini Episcopi*

*S. Catharinae*

*S. Nicolai*

*S. Thomae Apostoli*

*S. Joannis Evangelistae*

*SS. Innocentium*

*feria 3 Paschae*

*feriis 2 et 3 Pentecostes*

*ante Prandium.*

*In festo Ascensionis Domini*

*In festo Corporis Christi*

*post Vesperas.*

*Omnibus dominicis tertiis cuiusque mensis: hora 1<sup>a</sup>.*

*eiusdem eadem die post exequias in ecclesia parochiali factas similiter cum 12 taedis et cereis eiusdem ponderis factae sunt in dicta capella a PP. Augustinianis: qui illas sibi retinuerunt. Porro hic primus est qui illic sepulturam elegit et habuit ».*

<sup>44)</sup> M. II, f. 84v<sup>o</sup>.

|                   |   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|-------------------|---|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Alternis<br>annis | { | <p>Feriis 4. et 6. Adventus, quando continget prae-<br/>dicari, similiter feriis iisdem Quadragesimae mane<br/>hora 7<sup>a</sup>. Et omnibus festis ac dominicis eiusdem<br/>Adventus et Quadragesimae hora prima pomeri-<br/>diana.</p> <p>Item Passio Domini Nostri Dominica Palmarum<br/>post Vesperas, et feria 6 Parasceves hora... ad<br/>nonam Septem Verba in Cruce.</p> <p>Resurrectio</p> <p>Item Dominica in Albis hora 1<sup>a</sup>.</p> |
|-------------------|---|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Actum in conventu PP. Augustiniensium Oppidi huius 23 De-  
cembris 1644.

Subsignatus fr. Joannes vander Heucht, Prior Aug. Rollarii.  
Ita testor  
W. Smidts.

Tot in 1644 bleef P. Joannes van der Heucht rector der Roeselaarse Augustijnen. Reeds werden de tijden door de Franse oorlogen onrustig en ook voor het klooster dreigde gevaar in 1645 <sup>45</sup>). Op 13 April 1646 ging Joannes vander Heucht een lening aan van 400 lb. gr. bij Philips de Thiennes <sup>46</sup>). De nieuwe overste, die J. vander Heucht opvolgde, kreeg de titel van prior. Het was P. Petrus de Waeghemaeker, die voordien prior was geweest te Dendermonde (1634-43) en te Hazebroek (1634-46) <sup>47</sup>).

## II. FEITEN UIT DE VERDERE GESCHIEDENIS

De jaren, die nu volgden, waren wegens de Franse oorlogen onrustig. Ook de pest brak uit. Op 2 Juli 1647 stierf P. Antonius de Crane, prefect van het Augustijnencollege, aan de pest. En op 5 Augustus 1647 velde dezelfde ziekte de subprior Adrianus Haesbaert; datzelfde jaar stierven nog P. Judocus vander Fonteyne en de broeders Laurentius vande Velde en Augustinus Keynoge <sup>48</sup>).

<sup>45</sup>) G. F. TANGHE, *Cachtem*. Brugge, 1863, p. 19: « Miles Francus, qui pridie Calend. Oct. (= 30 September 1645) ecclesias de Ouckene, Cachtem et Rumbe-  
canum spoliaverat, Roularium venit, conventum nostrum et quod in ecclesia  
residuum erat spoliaturus ». Ontleend aan een handschrift der PP. Augustijnen  
te Roeselare, dat ons onbekend is. Vgl. *Het Belfort*, XI (1896), p. 243.

<sup>46</sup>) R. n° 677, f. 671.

<sup>47</sup>) T. V., 390; *Augustiniana*, III (1953), p. 272 in voetnoot.

<sup>48</sup>) *Liber vitae sive elenchus Patrum ac Fratrum qui... in Provincia Belgica*

Tijdens die ziekte boden ook de Augustijnen hulp. Van een der slachtoffers is het bekend, dat hij door broeder Andreas van Ende in het klooster werd begraven <sup>49)</sup>. Het klooster kreeg ook zijn deel in de oorlogsplunderingen: op 9 Juli 1658 werd er door de Fransen huisgehouden <sup>50)</sup>. Doch ook in die troebele tijden boden de paters hulp, waar zij konden. Zo vermeldt o. a. de stadsrekening van 1658-59 dat « pater Ramon ende synen compaignon, beede religieusen van het clooster vande Eerw. paters Augustynen alhier » naar het Frane leger trokken, dat bij Diksmuide legerde, « omme voor dese stede te vercrygen een schriftelycke sauvegarde van Vicomte de Turenne » <sup>51)</sup>. En zoals we het lezen in de stadsrekening van 1659-60 was dit niet de enige dergelijke daad van P. Ramon <sup>52)</sup>. De stadsrekening van 1660-61 vermeldt, dat de stad als blijk van dankbaarheid aan de Augustijnen de som van 83 lb. 12 s. par. gaf « ten respecte van de diensten by deselve Paters aen het gemeente gedaen, gedeurende de laetste invasie van den franschen leger in dese quartieren » <sup>53)</sup>.

Intussen mogen hier ook enige zaken van heel andere aard vermeld worden. Bij acte van 29 April 1651, gepasseerd voor burgemeester en schepenen van Roeselare, schenkt Oliverius Traetsaert, kapelaan te Rumbeke, aan de Roeselaarse Augustijnen « by gifte met waermender handt, diemen nompnt inter vivos » een som

*Ord. Erem. S. August. ex mortali ad vitam immortalem demigrarunt*, fol. 10r<sup>o</sup>. Handschrift van 1628-1793, bewaard in het archief van het Aartsbisdom Mechelen, fonds Augustijnen van Antwerpen. Medegedeeld door N. Teeuwen, O. E. S. A.

<sup>49)</sup> R. Overlijdensregister 1631-1664. « Julius 1647: Judocus f. Judoci de Meulenaere peste obiit. 29 sepultus in conventu PP. Augstinianorum ubi sepulturam non elegit, quare protestatus sum, illique agnoscentes abusum a laico f. Andrea van Ende defunctum sepeliente esse commissum, actam non preiudicii dederunt cum promissione non faciendi de cetero. Exequiae 1 classis in ecclesia parochiali cantatae 2 Oct. 1647 ».

<sup>50)</sup> T. V., 391: « 1658, 9 Julii a Francis spoliatus est conventus ».

<sup>51)</sup> R. n<sup>o</sup> 289 en B. Acquisities n<sup>o</sup> 5229.

<sup>52)</sup> R. n<sup>o</sup> 564': « Aen P. Ramon sessentnegentich pon. twaelf schell. par. over syne vacatien tot Ghent om aldaer in te coopen twee ofte dry peerden omme daarmede present te doene aen Mons<sup>r</sup> beauvise commandant vande Cavallerie tot Meeenen. Voorts oock over geweest te hebben met de fransche trouppen als de selve waeren getrocken naert quartier van Brugge ende passeerden de reviere, mitsgaders ten twee stonden tot Ippe, om te spreken den Gouverneur aldaer conforme de specificatie IIII<sup>xx</sup> XVI lb. XII s. p. ».

<sup>53)</sup> R. n<sup>o</sup> 291 en B. Acquisities n<sup>o</sup> 5229.

van 800 gulden, eveneens zijn bibliotheek, zoals die bij zijn dood zal bevonden worden. Hij deed deze schenking ter gelegenheid der inkleding van zijn broer Pieter Traetsaert bij de Augustijnen. Deze gift werd aanvaard door P. Michaël Lust, prior van het klooster <sup>54</sup>).

In 1652 bekomt de prior 180 lb. par. als present van stadswege « gedaen aen frater Michaël de Cock dedicerende aen het collegie syne theses van Philosophie, mitsgaders gelycke presentatie in syne eerste misse » <sup>55</sup>).

Bij acte van 23 October 1654, gepasseerd voor de Roeselaarse schepenen, staat de prior Goswinus Kellenberg af aan « S<sup>r</sup> Balthasar Bernaige, coopman residerende binnen der stede van Ghent eene wettelycke croyserende obligatie hem competerende by transporte van Mher Philipe de Thiennes, heere van Lombyse etc. inhoudende vier en twintich ponden grooten capitaels ». Hiermede betaalt de prior aan Bernaige, wat hij hem schuldig is « van levering van schaillen, isere ende andere materiaelen » <sup>56</sup>). Dit schijnt op bouwen te wijzen. In 1656 schonk de stad 144 lb. 18 s. 6 d. par. voor een « glaseveinster in heurl. capelle » <sup>57</sup>). Om het klooster verder af te bouwen, leende men in 1664 van Jacob Louvier, pastoor van Roeselare en deken der christenheid, de som van 600 gulden « ad perficiendam novam fabricam » <sup>58</sup>). In de stads-

<sup>54</sup>) R. n<sup>o</sup> 678, f. 124r<sup>o</sup>.

<sup>55</sup>) R. n<sup>o</sup> 283, f. 37v<sup>o</sup>. Wat regelmatig terugkomt in de stadsrekeningen zijn de presentwijnen aan de Augustijnen, bijv. rek. 1651-52 (R. n<sup>o</sup> 283): « Aenden Eerweerden Pater Prior sessendertich stedecannen wijns hem gepresenteert op St Augustinusdach 1649 »; « Aen Eerw. Pater Michaël Lust over vier en twintich stedecannen wijns hem gepresenteert den III<sup>e</sup> meye 1649 alhier arriverende als Prior vande Augustijnen ». Rek. 1655-56 (R. n<sup>o</sup> 287): « Aen Eerw. Pater Prior vande Augustijnen alhier de somme van achtenveertich pon. par. over acht en veertig stedecannen wijns hem gepresenteert den XVI<sup>e</sup> Januarij 1655 vertreckende naer Rome »; « Aenden Eerw. Pater Petrus Damasus de Coninck provinciael vanden ordre vande Augustijnen de somme van vijftwintich pon. par. over vijf en twintich stedecannen wijns hem gepresenteert den XXI<sup>e</sup> Juny 1655 ». Rek. 1656-57 (R. n<sup>o</sup> 287 bis): « Item noc twaelf pon. par. over twaelf stedecannen wijns gepresenteert aenden Eerw. pater vicaris vande Augustijnen in sijn verreck bij commissie vanden vicaris provinciael vande selve ordre naer hollandt den VI<sup>e</sup> Mey 1655 ».

<sup>56</sup>) R. n<sup>o</sup> 678, f. 198v<sup>o</sup>-199r<sup>o</sup>.

<sup>57</sup>) R. n<sup>o</sup> 287 bis.

<sup>58</sup>) R. n<sup>o</sup> 680, f. 154v<sup>o</sup>-155v<sup>o</sup>. Deze lening met de interesten was volledig terugbetaald op 10 October 1669.

rekening van 1666-67 wordt van stadswege aan de Augustijnen een toelage vermeld van 480 lb. par. « tot avancement van hunnen bouw » <sup>59)</sup>.

Eindelijk vernemen we uit een suppliek van 19 September 1672, door de Augustijnen van Roeselare aan hun provinciaal gericht, dat het klooster afgebouwd was: « opere conventus iam plane perfecto » <sup>60)</sup>. Zij vroegen aan de provinciaal de toelating om een lening van 1000 florijnen te mogen aangaan, om hun schulden af te betalen.

Nu de bouw van het klooster voltooid was, moest het bijzonderste bouwwerk nog begonnen worden, nl. de kerk. Hierover vernemen we voor het eerst in de stadsrekening van 1669-70. Er is daar sprake over het leggen van de « eersten fundamentelen steen vande Kercke vande Eerw. PP. Augustynen binnen dese stede ». Deze steen werd gelegd door N. Ferminck, metser, in bijzijn van baljuw, burgemeester en schepenen van Roeselare <sup>61)</sup>.

Wegens oorlogsomstandigheden of misschien om andere redenen zou het nog vele jaren duren, vooraleer de kerk werd afgebouwd. Op 4 Augustus 1672 werd door P. Gregorius Thienpont, procurator, met toestemming van de prior Jacobus Willemaert aan S<sup>r</sup> Jacques Bouttens afgestaan « sekeren clamp van brycquen den selven convente competerende groot 154000 ofte daer ontrent ». Dit wordt gedaan « ter causen van leveringhe van granen, gheleenden gelde ende andersints » <sup>62)</sup>. Het klooster diende in die jaren dikwijls als toevluchtsoord voor het bezit der burgers, zoals we zien o. a. in de stadsrekeningen van 1691-92 ; 1698-99 ; 1701-1702 ; 1714-

<sup>59)</sup> R. n° 297.

<sup>60)</sup> R. n° 682, f. 46-49.

<sup>61)</sup> R. n° 300: « An Mr N. Ferminck metser over twaelf stedecannen wijns an hem ghepresenteert in het legghen by Balliu, Buchmeestere ende Schepenen deser stede vanden eersten fondamentelen steen vande Kercke vande Eerw. pp. Augustijnen binnen dese stede ».

<sup>62)</sup> R. n° 682, f. 36.

<sup>63)</sup> R. n° 320, 327, 330, 342. Als voorbeeld een uittreksel uit de rek. 1701-02 (R. n° 330): « Aux Reverends peres augustins soixante livres par. autant a leur accorde en avance du dommagemens dece quyls ont souffert a leur couvent par le logement de coffres et autres effect des bourgeois de cette ville pendant la derniere guerre ».

15 <sup>63</sup>). Ook wanneer de stad onder oorlogsbelastingen was bedolven, wist de magistraat de weg naar de Augustijnen <sup>64</sup>).

Met 1713 was het grootste onheil geweken en ook de tijd, waarin het Frans in de officiële stukken werd gebruikt. Nog tot 1717 zou het duren, dat het Roeselaarse klooster bij de Provincia Gallo-Belgica bleef aangesloten, waartoe het sedert 1682 behoorde.

Uit de stadsrekening van 1721-22 vernemen we, dat « Jo<sup>r</sup> Balthasar Schollenbergh, heere van Wyckhuus » aan de Augustijnen een schenking doet van 200 lb. par. « tot den bouw vande nieuwe kercke binnen Rousselare » <sup>65</sup>). In een later stuk is nog een andere weldoener vermeld, nl. Jo<sup>r</sup> Bertholdus Clotz, heer van Streithagen en in die tijd « Raedt aulique, intendant, commissaris ende hooghbailliu van Wynendaele ». Zijn weldaad was het « besorghen van het noodigh hout in het voltrecken van hun kercke ». Om hun dankbaarheid te betonen gaan de prior Fulgentius Hellynckx en zijn convent de verplichting aan, op 11 April 1733, voor de genoemde heer, zijn echtgenote en zijn beide dochters ten eeuwige dage op 11 Juli een plechtig jaargetijde te celebreren. Zij kwijten zich van hun plicht van dankbaarheid door gebeden « synde de eenigste dienstplichtighe erkentnisse vande religieuse mendicanten ordens » <sup>66</sup>).

In 1724 was Carolus vander Sare voor een nieuwe termijn van drie jaren aangebleven als prior « ratione aedificii » <sup>67</sup>). Hier zal wel het bouwen der kerk bedoeld zijn, daar op de voorgevel het jaartal 1725 staat. In alle geval vorderde het bouwen nu vlug, want in de stadsrekening van 1732-33 zien we, dat de Augustijnen van stadswege 480 lb. par. ontvangen « in consideratie vande nieuwe kercke door hun gebouwd ten dienste van 't gemeente so in tijde van peys als oorloghe ende andersints » <sup>68</sup>).

Op 31 Juli 1737 zegende deken Norbertus de la Salle, pastoor van Roeselare, de Augustijnenkerk in <sup>69</sup>). Mgr. Caïmo bisschop van Brugge, die 22, 23 en 24 Juli 1757 te Roeselare was, consacreerde

<sup>64</sup>) Als voorbeeld een uittreksel uit de stadsrek. 1691-92 (R. n<sup>o</sup> 320): « Receu des Reverends peres augustins de cette ville le XI<sup>e</sup> fevrier 1692 deux mil quatre cens livres par. pour estre employez au payement des contributions ».

<sup>65</sup>) R. n<sup>o</sup> 349.

<sup>66</sup>) R. n<sup>o</sup> 694, f. 257 r<sup>o</sup>.

<sup>67</sup>) T. V., 396.

<sup>68</sup>) R. n<sup>o</sup> 360.

<sup>69</sup>) DE SCHREVEL, o. c., p. 21.

op 24 Juni de kerk ter ere van God almachtig en van O. L. Vrouw van Troost. In het altaar werden relieken gesloten van de martelaren Urbanus en Clemens <sup>70)</sup>.

De stichtingen van jaargetijden, missen en loven bewijzen wel, dat de kerk ten dienste stond van de gemeente en in de smaak viel van de bevolking. Onder die stichtingen vermelden we de vier wekelijkse missen. Op 6 December 1714 fondeert J. B. D'hulster, pastoor van Staden, een wekelijkse gelezen mis <sup>71)</sup>. Twee jaren later, op 20 Februari 1716, sticht Pieter Haghedoorren de wekelijkse woensdagmis, gelezen te 11 u. met De Profundis en 's namiddags om 5 u. gezongen lof met Miserere en zegen met het Allerheiligste <sup>72)</sup>. De juffrouwen Marie-Catherine en Isabelle Vermandere stichten op 11 April 1744 de wekelijkse zaterdagmis, gelezen om 11 u. met De Profundis en Pater Noster, en te 5 u. in de namiddag lof met litanie van O. L. Vrouw van Loreto, « expositie van het Venerabel ende met het selve tweemaal geven de Benedictie » <sup>73)</sup>. De wekelijkse dinsdagmis is op 6 Maart 1782 gesticht door Jacques Anthone vanden Bussche <sup>74)</sup>. De opgave van 1787 vermeldt jaarlijks 537 missen en wekelijks vier loven, die krachtens stichtingen moesten worden gedaan <sup>75)</sup>.

Dat het Roeselaarse volk, meer dan de parochiegeestelijkheid aanstond, van de diensten bij de Augustijnen hield, vinden we ook vermeld in de verslagen van de dekanale bezoeken van 1767 en 1768. Daarin klaagt deken P. F. Valcke, pastoor van Rumbeke, over de onwetendheid der Roeselaars op godsdienstig gebied. De reden van die onkunde vindt de deken o. a. in het feit, dat men liever de mis bijwoont bij de Augustijnen dan in de parochiekerk, waar een godsdienstonderricht wordt gehouden. Naar hun mis nodigen de Augustijnen ook de gelovigen uit met klokgelui op dezelfde tijd als in de parochiekerk een mis met preek is, waar zij hun godsdienstige kennis zouden kunnen bevorderen <sup>76)</sup>. Dat er wel eens moeilijkheden waren tussen de Augustijnen en de pastoor van Roeselare, dit had o. a. ook deken Valcke in 1753

<sup>70)</sup> R. n° 384 en RE. f. 20.

<sup>71)</sup> R. n° 690, f. 303.

<sup>72)</sup> R. n° 691, f. 6r° et v°.

<sup>73)</sup> R. n° 697, f. 70.

<sup>74)</sup> R. n° 703, f. 238 v.

<sup>75)</sup> AB. Chambre des Comptes n° 46833.

<sup>76)</sup> RE., f. 362 en 371.

ondervonden. In een brief aan de bisschop had de Roeselaarse pastoor Antonius de Bie er zich over beklagd, dat zijn pastoreel recht in meerdere punten door de Augustijnen was geschonden. Na een brief van bisschop de Castillion aan de prior P. Fulgentius de Backere, had deze zich onderworpen aan het oordeel van de bisschop en deken Valcke kreeg opdracht tussen beide partijen een minnelijke schikking tot stand te brengen <sup>77)</sup>. Toen op 7 Maart 1742 een plechtige dienst werd gecelebreerd in de Roeselaarse parochiekerk voor de overleden bisschop H. van Susteren waren de Augustijnen afwezig « *etsi ad hoc vocati* » <sup>78)</sup>. Toen echter op 30 November 1784 deken Valcke in zijn *acta* aantekent, dat hij te Roeselare een nieuw kerkhof heeft gewijd, vermeldt hij de aanwezigheid der Augustijnen samen met de geestelijkheid en de stadsmagistraat <sup>79)</sup>.

### III. IETS OVER KLOOSTERBEVOLKING EN BEZIT

De staat van goederen van 1787 geeft over de kloosterbevolking slechts enige gegevens: « Ten beginne, te weten ten jare 1641 en zyn maer geweest twee priesters, maer door vermeerderinge der communicanten en aldus tot den dienst van het gemeente en tot onderwyzinge der studenten: nu 10 priesters en 5 geprofeste broeders ». Daarbij waren ook nog twee « *commensales* », die er werden onderhouden en voor wier onderhoud de paters een som geld hadden ontvangen <sup>80)</sup>.

We kennen de juiste omstandigheden niet aangaande een getuigschrift door burgemeester en schepenen van Roeselare ten gunste der Augustijnen op hun verzoek verleend, maar hierin laten zij weten, dat niets, dat tot nadeel van de paters of van het convent kan strekken, tot hun kennis is gekomen, maar « *ter contrarie*, dat sy hun syn gedraeghende soo als het aen Religieusen bestaet soo in dienst, als handel. Actum desen 19<sup>e</sup> januarij 1718 » <sup>81)</sup>.

Een stuk van 1773 vermeldt 12 priesters en 5 lekebroeders.

<sup>77)</sup> RE., f. 11.

<sup>78)</sup> R. Overlijdensregister, 7 Maart 1742.

<sup>79)</sup> RE., f. 48.

<sup>80)</sup> AB. Chambre des Comptes n<sup>o</sup> 46833.

<sup>81)</sup> R. n. 691, f. 130v<sup>o</sup>-131r<sup>o</sup>.

Deze gegevens werden door de Roeselaarse magistraat verstrekt aan « den Raedt ende Advocaet Fiscael van Haere Majesteys Raede in Vlaenderen ». Van regeringswege werd een poging gedaan om het aantal mendicanten te verminderen. Daartoe werd ook de hulp ingeroepen der plaatselijke magistraten. Er moest evenwel na de gebeurlijke reductie genoegzaam voorzien zijn « aen de noodsaeckelijkheden der respective kloosters, mede oock dat de parochiaenen soudē konnen bekomen geestelyke hulpe ». Daarom zou het ook goed zijn eens het aantal na te gaan, waarop bij hun admissie de getalsterkte van ieder klooster was bepaald. In Roeselare was men van mening, dat 12 priesters en 5 lekebroeders geenszins overdreven was. Als redenen hiervoor worden opgegeven: drie mijlen in het rond is er geen ander mendicantenklooster en Roeselare met de omliggende parochies zijn zeer volkrijk. Daarbij zijn drie paters vereist voor het doceren der humaniora, wil men dit behoorlijk doen « volgens de edicten van haere Majesteit wegens het doceren vanden poesis en rethorica ». Er valt dus aan geen reductie te denken, te meer daar bij hun aanvaarden in 1641 het getal der religieusen niet werd bepaald <sup>82)</sup>.

De reeds vermelde staat van goederen uit 1787 geeft ons een beeld van de materiële toestand van het klooster. Zoals die staat werd opgemaakt door prior Norbertus Maselis, ziet hij er niet schitterend uit. Tegenover een jaarlijks inkomen van fl. 2923-11-6 staat een jaarlijkse uitgave van fl. 3874-16-3, zodat het mali fl. 951-4-9 bedraagt. Een eerste bron van inkomsten was de opbrengst van het onroerend bezit. Dit bestond ten eerste uit tien huizen, ieder met een grotere of kleinere tuin. Het grootste en schoonste van deze huizen was het zeer kort geleden herbouwde huis in de Ooststraat <sup>83)</sup>. Verder waren er vier huizen in de Manestraat tegenover de « Wael », nieuw gebouwd in 1770 <sup>84)</sup>. Een ander huis stond op de Houtmarkt (nu Polenplein) en ten laatste vier bijeenliggende huizen buiten het Schependom onder het « Hof van Iseghem »

<sup>82)</sup> R. n. 135.

<sup>83)</sup> Dit huis werd op 18 Nivose VI (7 Januari 1798) als zwart goed verkocht voor 90.000 livres; klooster en kerk daarentegen voor 61.000 livres. Dit huis droeg n° 25 in de Ooststraat en werd aangekocht door Ch. De Cleir uit Oostende. Ook alle andere eigendommen werden door de Franse Republiek aangeslagen en verkocht (B. Leiedepartement, n° 625).

<sup>84)</sup> R. n° 701, f. 196v°.

(= heerlijkheid te Roeselare). Twee kleine huizen met erf, gestaan en gelegen « ten voorhoofde op de westzyde van de noortstraete », waren in 1719 verkocht <sup>85)</sup>; eveneens het huis aan de « Swynsmarct » (nu Botermarkt) was in 1721 verkocht <sup>86)</sup>. Behalve deze huizen bezaten de Augustijnen een hofstede met meers en land, groot 13 gemeten (5 ha. 75 a. 7 ca.) en gelegen in Roeselare Ambacht. In 1708 had prior Antonius Vernaelde met toestemming van de provinciaal een hofstedeke verkocht, gelegen te Oekene en genoemd « de Peene », met 3200 lands voor 900 gulden <sup>87)</sup>. Hierbij zijn te voegen zes percelen meers, samen een vijftal gemeten, waarvan twee gelegen te Rumbeke: het ene van 150 roeden, het ander van 60; een ander perceel van 75 roeden lag in de hollemeersen te Beveren en de drie andere lagen te Roeselare o. a. de « Bruymeersch » en de « kwaemeersch ». Het bezit aan bouwland bedroeg samen 22 gemeten en 3 roeden, verdeeld over 15 percelen; twaalf ervan lagen te Roeselare o. a. het « boterstic », de « geblaerde koe », de « gasthuysbilck » en het « barrestick »; twee percelen lagen te Rumbeke: het ene van 4 lijn, 2 roeden, het ander van 1 gemet en 21 roeden; een perceel van 1 gemet was gelegen te Moorslede. De bossen, toebehoorende aan de Augustijnen, waren gelegen te Roeselare, nl. twee percelen, een van 3 gemeten, 1 lijn, 53 roeden, en een van 2 gemeten; te Rumbeke: 3 percelen, samen 6 gemeten, 1 lijn, 35 roeden; te Oostnieuwkerke: 2 percelen, samen 2 gemeten, 97 roeden. Het hout uit die bossen werd in het klooster als brandstof gebruikt en was jaarlijks geschat op 1400 mutsaards. Inkomsten kwamen ook nog van enkele renten o. a. de « hospitaliere rentjes ». Verder het inkomen van missen, prediken, parochiedienst en o. a. nog van het celebreren van de dagelijkse mis, de wekelijkse loven en het maandelijks sermoen in het klooster der Grauwe Zusters te Roeselare. Een andere bron van inkomsten waren de omhalingen, die de Augustijnen als terminarii mochten doen in veertien parochies, waaronder Roeselare. De omhalingen bestonden uit garen, varkensvlees, boter, brood, hout en andere waren. Graan werd ook ingezameld o. a. voor het bakken van hostiebrood. Hier tegenover kwamen de lasten: het voeden en onderhouden der religieusen.

<sup>85)</sup> R. n<sup>o</sup> 691, f. 253r<sup>o</sup>-v<sup>o</sup>.

<sup>86)</sup> R. n<sup>o</sup> 691, f. 331v<sup>o</sup>-332r<sup>o</sup>.

<sup>87)</sup> R. n<sup>o</sup> 689, f. 188.

wat op 300 gulden per jaar en per persoon werd berekend. Het houden van een knecht aan 125 gulden per jaar en daarbij nog de reparatiën aan klooster en eigendommen. Het gering inkomen der minervalia (40 gulden) werd gebruikt tot herstel van de bouw van het college. Ook het betalen der renten van geleende kapitalen kwam de last nog verzwaren.

#### IV. HET COLLEGIUM AUGUSTINO-ROULARIENSE

Voor het eerst is er sprake van Latijns onderwijs bij de Roeselaarse Augustijnen in een getuigschrift, gegeven op 28 Maart 1641 door P. Judocus vander Fonteyne ten gunste van Augustinus vanden Hende. Zijn vader Hendrik vanden Hende had voor hem aan de Roeselaarse magistraat een der twee studiebeurzen aangevraagd, gesticht in 1619 door Jan van Huele, in leven kanunnik te Komen. Om die beurs te bekomen, kon hij zich beroepen op zijn nauwe verwantschap met de stichter : zijn vrouw Marie van Huele was de dochter van Maarten, de enige broer van Jan van Huele. Tevens bewees hij door genoemd getuigschrift, dat zijn zoon « van ouderdom synde derthien jaeren gepasseert » zich begeven had « inde studien van grammatica byde Patres Augustinen alhier ». Bovendien oefende hij zich ook, zoals de stichter had bepaald, in de gregoriaanse zang bij « Mr Gheeraert Medaert, coster ende sanghmeester deser kercke » <sup>88)</sup>. Zo zien we dus, dat de Augustijnen reeds begonnen waren met het geven van Latijns onderwijs, toen zij volgens het concordaat van 17 October 1641 met de stad deze verplichting op zich namen.

Deze twee studiebeurzen, door kanunnik van Huele gesticht, werden om beurten vergeven door de bisschop van Brugge en door de magistraat van Roeselare. Aangaande die beurzen werd door Walter Smidts, pastoor van Roeselare, in zijn brief van 27 Januari 1643 aan de bisschop van Brugge een voorstel gedaan, een « *crudum iudicium* », zoals hij het zelf noemde. Van dit voorstel zien we niets terecht komen. Aangezien volgens de beschikking van de stichter de genieters van die beurzen de gregoriaanse zang moesten aanleren, vond pastoor Smidts, dat het een passende bepaling zou zijn, die jongelingen tijdens hun humaniora-studies te verplichten

<sup>88)</sup> B. Kerkelijke archieven n° 792.

om in de Roeselaarse parochiekerk op zon- en feestdagen aan de gezongen officies deel te nemen. Hij wilde er dus niets minder van maken dan een soort stichting van choralen, zoals dat ook te Brugge en elders bestond. Zo iets zou hij ook voor Roeselare zeer geschikt vinden. Als gevolg hiervan zouden dan de twee bezitters der beurzen verplicht zijn te Roeselare hun humaniora te doen. Hiervoor pleitte volgens hem het feit, dat de stichter der beurzen een Roeselaarnaar was en dat de « stirps hulla ibidem multiplicetur a generatione in generationem ». Daarbij ook zullen bij de Roeselaarse Augustijnen de « magistri Latinitatis » nooit ontbreken volgens het akkoord tussen hen en de stad gesloten <sup>89)</sup>. Zo zien we dan in 1644 het Roeselaarse Augustijnercollege in zijn gewone werking. In dat jaar immers wordt onder leiding van P. Aurelius de Lange, gewezen prefect van hun college te Hazebroek, door de studenten een letterkundige zitting (actio) gehouden in de stadshalle te Roeselare <sup>90)</sup>.

Hoe de verhouding geweest is met de abt van Zonnebeke nopens het geven van Latijns onderwijs door de Augustijnen, weten we niet. Die abt had niet alleen het patronaat over de Roeselaarse parochiekerk, maar hij was ook scholaster der stad: hem kwam toe de vergunning te verlenen om er te onderwijzen <sup>91)</sup>.

Uit het reeds vermelde stuk van 1773 blijkt, dat drie paters aan het Augustijnercollege verbonden waren. Hoeveel er vóór 1773 waren, is niet bekend. Het schijnt niet, dat er ooit meer dan drie geweest zijn, misschien wel minder <sup>92)</sup>. Op een getuigschrift van 26 April 1724 voor Joannes Jacobus Lust « grammaticae alumnum... gymnasii augustino-roulariensis » vinden we de handtekening van « fr. franciscus plockyn ord. erem. s. p. August. grammaticae et

<sup>89)</sup> B. Kerkelijke archieven n° 792.

<sup>90)</sup> DE SCHREVEL, o. c., p. 21.

<sup>91)</sup> Het blijkt wel dat de Augustijnen van Roeselare nopens hun onderwijs iets te regelen hadden met de abt van Zonnebeke. Een lijst van archiefstukken, bewaard in het archief van het Groot Seminarie te Brugge, fonds Zonnebeke, en gepubliceerd in *Annales d'Emulation*, 1867, p. 146-151, vermeldt: « 1668: Provisieele Sententie tot laste der PP. Augustijnen over latijnsche scholen en permissie vanden Abt om te moghen doceren de latijnsche schole »; « 1713: Renunciatie van appel van weghe de Paters Augustinen van Rousselaere, nopende de permissie te moeten vrage alle 3 jaren om de scholen te openen ». Na een voldoende onderzoek van dat fonds heb ik die stukken niet teruggevonden.

<sup>92)</sup> R. n° 135.

utriusque figurae lector »<sup>93</sup>). Hoeveel leraars waren er dan voor de drie hoogste klassen ?

Hoewel weinig, toch vernemen we uit de stadsrekeningen iets over het Augustijnercollege. Voor het eerst wordt in de rekening van 1719-20 van stadswege 42 lb. par. betaald aan de prefect, om reden van het toneelspel door zijn studenten op het einde van het schooljaar opgevoerd en aan de Roeselaarse stadsmagistraat opgedragen<sup>94</sup>). Die stadsbijdrage — zoals het uit de rekeningen blijkt — moest dienen tot het bekostigen der prijzen en tot bevordering der Latijnse scholen. Tot in de rekening van 1724-25 was deze post gebracht bij de « extraordinaire betaelynghe ». Op bevel der commissarissen van de heer van Roeselare werd deze post nadien ingeschreven in het « Capitel van ordinaire gagien ende pensioenen »<sup>95</sup>).

Met de onderwijshervorming onder Maria-Theresia werden de toneelopvoeringen afgeschaft en de 42 lb. par. worden vanaf 1779 zonder tegenprestatie gegeven « tot becosten vande prijzen uytghe-deelt aende studenten t'eynden den cours »<sup>96</sup>).

In een drietal stadsrekeningen (1751-52 en vlg.) wordt van stadswege 6 lb. 10 s. par. betaald aan de prefect « ter causen van het uytdeelen vande beeldekens voor prijzen aen de studenten in het doen van de maendelyksche oratien ende uytroepen der plaetsen vande compositien »<sup>97</sup>). Dit is dus nog iets, wat toen ook in de andere colleges gebeurde.

Wat de toneelstukken betreft, slechts een drietal programma's zijn ons bekend. Op 31 Augustus en 1 September 1731 werd opgevoerd: *Sigismundus koning van Bourgoignen haest vreed, haest leed in te straffen synen onnooselen sone Sigericus... vertoont door de Jonckheyd van het Collegie der PP. Augustijnen*<sup>98</sup>). Op 25 en 27 Augustus 1743 (of 1749 ?) : *Den haet tegen de liefde ofte Brutus tegen Severinus sal speelwys verthoont worden door de Jonckheydt*

<sup>93</sup>) B. Kerkelijke Archieven n° 792. Deze pater Plockijn zal wel dezelfde zijn, wiens naam in de stadsrekening van 1725-26 als pater Blocquin wordt geschreven (R. n° 353). In 1725 was hij prefect van het college.

<sup>94</sup>) R. n° 347.

<sup>95</sup>) R. n° 352 en 353.

<sup>96</sup>) R. n° 406.

<sup>97</sup>) R. n° 379.

<sup>98</sup>) F. VANDERHAEGHEN, *Bibliographie Gantoise*, t. III, Gand 1861, p. 221, n° 2911.

van het Collegie der PP. Augustijnen van Rousselaere... <sup>99)</sup>. Een derde gedrukt programma berust in het Roeselaars stadsarchief <sup>100)</sup>: *Chosroës Koning van Persien van Syroës vermoordt, opgedraegen aen de Zeer Edele, Wyse ende Voorsienighe Heeren, Myn Heeren Bailliu, Borgmeester, Schepenen ende Raeden der stede van Rousselaere, door welckers Mildheydt de jaerlycksche Prijzen worden uytgedeeft, zal speelwijs verthoont worden door de Jonckheydt van het Collegie der Eerw. PP. Augustijnen binnen Rousselaere den 25 en 26 Augusti 1756*. Na dit ijselijk treurspel volgde een kluchtspel:

« Den Gierighaert om synen pot  
Die wordt al wetens noch bespot  
Doch uyt liefde tot syn gelt  
't Spotten hem niet eens en quelt ».

In dit laatste programma zijn de namen van twaalf studenten vermeld, die bij de Roeselaarse Augustijnen studeerden en een of meer rollen te vertolken hadden. Zeven onder hen waren geboortig van Roeselare o. a. Franciscus de Grijse, later aartsdiaken en vicaris-generaal te Brugge, en Ludovicus Caytan, later secretaris der Brugse kapittelvicarissen, zelf enige tijd kapittelvicaris en tevens de persoon, aan wie Roeselare grotendeels zijn Klein Seminarie te danken heeft. Verder zijn van die twaalf studenten twee uit Hooglede, een uit Torhout, een uit Lichtervelde en een uit Gits.

In 1751 waren de schoolgebouwen van het Augustijnercollege te Roeselare zodanig bouwvallig geworden, dat het nodig was een nieuw college te bouwen. Aan de Roeselaarse magistraat hadden de paters dit te kennen gegeven, zoals het ten andere ook voor de Roeselaarse wetheren zelf zichtbaar was « dat de latijnsche scholen gheheel door hunne outheyt onbruyckbaer waeren soo in mueren als daecke ende ruine menaceerden ». Daarom was het « indispen-sablyck noodigh te construeren nieuwe scholen tot onderwijsinghe vande jonckheydt inde latijnsche taele, religie, ende goede zeden ». Het hout, dat voor de bouw nodig was, zou met toestemming van de keurvorst van de Paltz, heer van Wijnendale en Roeselare, geveld worden in de Wijnendaalse bossen. Vanwege de stad

<sup>99)</sup> P. ALLOSSERY, *Geschiedkundige Boekenschouw*, dl. II, Brugge 1913, p. 357.

<sup>100)</sup> R. n° 137.

vroegen de Augustijnen « den noodighen grondt by de oude scholen om 't selve gebauw dat sal wesen van 80 voeten lanck ende 20 voeten breed daer op te timmeren, ende de leverynghe vande steenen daer toe noodigh » <sup>101</sup>).

In hun collegiale vergadering van 19 Juli 1751 besluiten de Roeselaarse wetheren « tot uytwerkynghe van soo loffelyck werk » de grond te schenken en de stenen te bekostigen. Zij hadden zich laten leiden door « het proffyt dat aen het ghemeente kan resulteren door de gheseyde latijnsche scholen ende d'augmentatie vande studenten door den nieuwen bouw ». Voor het nieuwe college werd toegestaan de « grondt ofte plaetse tusschen d'erberghe den Hazelt (nu: drukkerij Gallet) ende de oude latijnsche scholen ». Hieruit volgt, dat we dit nieuwe college moeten zoeken, waar nu de gebouwen van het Klein Seminarie zijn met middenin het Belvédère en de Openbare Volksbibliotheek <sup>102</sup>).

Met het bouwen talmde men niet lang, want in 1571 nog wordt in tegenwoordigheid van de magistraat de eerste steen gelegd van « het nieuw college vande latijnsche schole ». Bij deze gelegenheid werden door de keldermeester van de Augustijnen « eenighe boutteilen wijn gepresenteert », waarvoor hem van stadswege 20 lb. par. werden terugbetaald. Ook werden bedacht de meesters-metselaars « die gewrocht hebben aen het nieuw college vande latijnsche schole in het legghen vanden eersten steen » <sup>103</sup>). In dezelfde stadsrekening zien we, dat sieur Jan Baptiste Gravet 53.500 « hartsteen » levert op stadskosten aan 10 lb. par. het duizend om de bouw te beginnen <sup>104</sup>). Naast het nieuw college kwam er in 1761 een speelplaats of, zoals toen werd gezegd, een « area ». Aangezien de oude houtmarkt te klein was geworden, hadden de wetheren in hun raadszitting van 20 December 1760 besloten een nieuwe te maken tegen 1 October 1761. Zij hadden daartoe geen geschikter plaats gevonden dan een stuk land, dat toebehoorde aan de Augustijnen en lag tussen de Schoolstraat, Nieuwstraat en Hazeltstraat (nu: Polenplein). In ruil hiervoor stelden zij aan de paters voor een deel te geven van de plaats, waar tot dan toe de

<sup>101</sup>) R. n° 53, f. 7. De lengte en breedte van het nieuwe college zouden dus volgens deze gegevens resp. neerkomen op ongeveer 30.24 en 7.56 m.

<sup>102</sup>) R. n° 53, f. 7.

<sup>103</sup>) R. n° 378, f. 60 ss.

<sup>104</sup>) R. n° 378.

houtmarkt werd gehouden, nl. « de plaetse ontrent den hazelt » (nu: Botermarkt). Dit deel van de oude houtmarkt « ligghende voor het nu corts nieuwe gebouwde collegie vande studenten » zou als « area » ten zeerste aan de Augustijnen aanstaan. En zoals we het in die resolutie lezen, hadden de studenten een « area » ten zeerste nodig « om op de speeldaghen byeen te spelen ende samen latijn te leeren spreken ». Dat hiertoe een « area » werd vereist, was be-toogd geworden « soo door Syne hooghweirdigheyt den bisschop van Brugghe, door de eerweerde paters Augustinen deser stede ende andere personen genegen tot de welstandt vande studien ». Zo zou deze ruil voldoen aan de verlangens van de stad en van de paters en de « redenen van gemeene best en publycke utiliteyt » ten volle aanvaardbaar maken <sup>105</sup>).

Zo werd de eigendom van een deel der oude houtmarkt door de stad aan de Augustijnen gelaten « voor eenen eeuwighen area van het selve collegie », vrij van alle stadslasten. Ook toen het Klein Seminarie in de plaats kwam van het Augustijnercollege, bleef dit stuk van de oude houtmarkt speelplaats van de studenten, totdat door een ruilakkoord tussen de stad en het Klein Seminarie, op 30 April 1954 door de gemeenteraad aanvaard, dit stuk terug naar de stad ging.

Nu de Augustijnen hun nieuw college en hun « area » hadden, vonden zij toch, dat er nog iets ontbrak. In 1764 richtten zij tot de magistraat een verzoek, opdat de stad zou bijdragen tot het betalen der schaliën van een torentje. De paters waren immers van plan « op de nieuw ghebauwde latijnsche scholen te maken een fray torreken ». En omdat « het gheseyde torreken sal wesen een embellissement aen stadt » beslissen burgemeester en schepenen op 28 Maart 1764, na het voltrekken van het torentje, de helft der schaliën te betalen <sup>106</sup>). Hetzelfde jaar kreeg het torentje ook zijn bewoner: een klokje kwam er als gast <sup>107</sup>). In 1876 werd het hergoten en dan luidde het opschrift <sup>108</sup>) :

<sup>105</sup>) R. n° 53, f. 28v° ss. Dit ruilakkoord werd op 9 Maart 1761 gesloten en ondertekend door Fulgentius de Backere, prior, Carolus Seghers, subprior, en J. B. Bouillet, deputatus, en 3 Juni 1761 goedgekeurd door Antonius Loodts, provinciaal (R. n° 700, f. 22v° ss.).

<sup>106</sup>) R. n° 700, f. 173v°.

<sup>107</sup>) R. n° 391, f. 92r°.

<sup>108</sup>) Archief Klein Seminarie Roeselare: Dagboek van Superior Devroe (1894-1908).

Prandia — Pensa — Preces  
 Mea vox indicit alumnis  
 Viresque ut recreent  
 Otio rara nimis  
 Brugis conflatum  
 Primo 1764 a Gulliello Du Mery  
 Iterum 1876 a Francisco Brondel.

Zo schenen de wensen nopens het Augustijnercollege vervuld. Een korte tekst uit 1798 leert ons, dat dit college bestond uit drie van elkaar gescheiden klassen met er boven een zolder <sup>109)</sup>. In zijn verslag van het dekanaal bezoek te Roeselare, op 21 April 1777, spreekt P. F. Valcke, pastoor van Rumbeke, kort over het gymnasium der Augustijnen. Een twintigtal jaren gelegen werd het vanaf de grondvesten nieuw gebouwd en jaarlijks telde het tussen 30 en 40 studenten <sup>110)</sup>.

Een zegel werd ook door het Roeselaars Gymnasium der Augustijnen gebezigd. Het stelde een hart voor, waaruit een vlammenbundel opslaat en kruiselings met twee pijlen doorspiest. Als randschrift: Col. Aug. Roul. Het komt voor op een testimonium door de prefect M. Doom in 1783 gegeven <sup>111)</sup>.

Namen van enige prefecten van het Roeselaarse Augustijnercollege <sup>112)</sup>:

|                                    |         |
|------------------------------------|---------|
| Jacobus Lissens                    | 1719    |
| Paulus Schijffers                  | 1720    |
| Guilliellmus de Zeure              | 1721-22 |
| Fulgentius Hellynckx               | 1723    |
| Paulus Schieffers <sup>113)</sup>  | 1724    |
| Franciscus Plockyn <sup>114)</sup> | 1725    |
| Paulus van Drooghenbrouck          | 1726-32 |
| Joannes Aug. de Geest              | 1733    |
| Carolus Seghers <sup>115)</sup>    | 1734    |

<sup>109)</sup> R. n° 78, 224.

<sup>110)</sup> RE., f. 395: « ... habent gymnasium a 20 circiter annis a fundamentis noviter exstructum in quo singulis annis habentur inter 30 et 40 circiter studiosi ».

<sup>111)</sup> B. Kerkelijke Archieven n° 792.

<sup>112)</sup> Ontleend aan de gegevens der Roeselaarse stadsrekeningen.

<sup>113)</sup> Is dezelfde persoon als P. Schijffers, prefect in 1720.

<sup>114)</sup> Zie noot 93.

<sup>115)</sup> In de rek. van 1735-36 tot 1748-49 worden de namen der prefecten niet meer genoemd.

|                                   |         |
|-----------------------------------|---------|
| Josephus Schaeck                  | 1748-52 |
| Joannes Baptista Bouillet         | 1753-55 |
| Fulgentius Bovyn                  | 1756-62 |
| Ferdinandus Mouton                | 1763-70 |
| Marinus Doom <sup>116)</sup>      | 1783    |
| Petrus Neyrinckx <sup>117)</sup>  | 1790    |
| Augustinus Naudts <sup>118)</sup> | .....   |

De verdere lotgevallen van het Roeselaarse Augustijnercollege, die er het einde van betekenen, volgen in het laatste hoofdstuk.

J. J. POLLET, pr.

(Slot volgt).

<sup>116)</sup> De namen ontbreken in de rek. van 1784-85 tot 1789-90.

<sup>117)</sup> De namen ontbreken in de rek. van 1791-92. Volgens een hem afgeleverd paspoort was hij prefect in October 1792 (R. n° 161, f. 141).

<sup>118)</sup> Volgens een hem afgeleverd paspoort was hij prefect op 12 April 1794 (R. n° 162, f. 49r<sup>o</sup>).